

PRIVATE LAW

Release of Surety by the Act of the Creditor – Specific Way of Extinguishing the Fiduciary Duties

Nora DAGHIE¹

Abstract: *Being based on the mechanism of subrogation, the recourse of the surety transfers **tale quale** all the remedies of the creditor against the principal debtor from the creditor towards the surety. By subrogating the rights of the creditor, the surety seeks to benefit from all the guarantees that accompany the claim and ensures the recourse of the surety against his debtor. When, after contracting the surety, culpably, the creditor loses, limits these guarantees or just reduces the chances of the surety to recover (through subrogation) from the debtor who paid directly to the creditor, pursuant to the provisions of art. 2315 Civil Code, the guarantor is released within the limit of the amount he could not recover from the debtor. The benefit of the subrogation exception is a substantive defense, the defendant fiduciary thus being able to defend his interests in a lawsuit brought against him by the creditor.*

Keywords: *act of the creditor; guarantees; recourse of the surety; means of defense*

1. Preliminarii²

Raporturile dintre fideiutor și debitorul principal nu sunt generate de contractul de fideiusiune (nu sunt efecte ale contractului de fideiusiune), sunt, de regulă, consecința plății făcute de către fideiutor creditorului: „Fideiutorul care a plătit datoria este de drept subrogat în toate drepturile pe care creditorul le avea împotriva debitorului” (art. 2.305 C. civ.).

¹ Associate Professor, PhD, “Dunarea de Jos” University of Galati, Romania. Corresponding author: nora.daghie@ugal.ro.

² A se vedea Daghie, N. (2020). *Aspecte teoretice și practice cu privire la natura juridică și felurile fideiusiunii*, în *Dreptul* nr. 9/2020, pp. 30, 32-34; Daghie, N. (2022). *Considerații teoretice referitoare la dreptul de regres al fideiutorului*, studiu prezentat la Conferința internațională History, Culture, Citizenship in European Union, ediția a 14-a, organizată de Universitatea din Pitești, 6 mai.

Articolul 2.305 C. civ. este o aplicație în materia fideiusiunii a subrogației personale legale¹. Prin raportare la dispozițiile art. 1.593 și art. 1.597 C. civ., ca mijloc de transmitere a obligațiilor dar și ca modalitate de realizare a plății, subrogația constă în înlocuirea creditorului dintr-un raport juridic obligațional cu o altă persoană, care, plătind datoria debitorului, devine creditor al acestuia din urmă, dobândind toate drepturile creditorului plătit.

Fiind fundamentat pe mecanismul subrogației, regresul fideiusorului este denumit „**regres subrogatoriu**”. Nu este vorba despre un remediu propriu al fideiusorului. Acest tip de regres, considerat un „act reparatoriu”, „nu face altceva decât să transfere *tale quale* toate remediile creditorului față de debitorul principal de la creditor către fideiusor”².

În consecință, doctrina³ remarcă în mod justificat faptul că, în ipoteza în care fideiusorul plătește datoria înainte de termen, el este subrogat în drepturile creditorului, însă nu poate urmări debitorul decât la scadență, acțiunea fiind, altfel, prematură (dreptul material la acțiune se naște la scadență), fiindcă fideiusorul nu poate avea mai multe drepturi decât creditorul pe care îl subrogă. Este vorba despre o altă fațetă a efectului accesorialității contractului de fideiusiune față de raportul obligațional principal.

De asemenea, atunci când creanța principală este garantată, fideiusorul plătit va beneficia și de toate garanțiile ce o însoțeau, inclusiv de fideiusiune din partea altor fideiusori⁴. Aceștia pot opune „noului creditor” (fideiusorul plătit) mijloacele de apărare pe care le aveau împotriva creditorului primar, inclusiv beneficiul de discuțiune⁵ și beneficiul de diviziune⁶.

Întrucât legea nu face nicio distincție, subrogația operează de plin drept, fără vreo formalitate și indiferent dacă fideiusorul s-a obligat cu acordul debitorului, fără știrea ori împotriva voinței acestuia⁷.

În situațiile în care creditorul nu mai avea niciun remediu pentru recuperarea creanței sale de la debitor (de exemplu, dreptul la acțiune era prescris), nici fideiusorul nu primește, prin subrogație, vreun remediu⁸, însă valabilitatea

¹ Irimia, C., *Comentariu la art. 2305-2312 C.civ.*, în Baiaș, FL.A.; Chelaru, E.; Constantinovici, R.; Macovei, I. (coordonatori), (2021). *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Ed. a 3-a, Ed. București: C.H. Beck, pp. 26-38.

² Rizoiu, R. (2020). *Curs de garanții civile*, București: Ed. Hamangiu, pp. 206, 224.

³ Veress, E. (2015). *Contractul de fideiusiune*, București: Ed. C.H. Beck, pp. 179, 176.

⁴ Irimia, C., *op. cit.*, p. 2638.

⁵ A se vedea Daghie, N. (2022). Succinte considerații pe marginea beneficiului de discuțiune. *Dreptul nr. 2/2022*, pp. 23-29.

⁶ A se vedea Daghie, N. (2021). Succinte considerații despre beneficiul de diviziune. *Pandectele Române nr. 4/2021*, pp. 118-125.

⁷ Irimia, C., *op. cit.*, p. 2638.

⁸ Conform dispozițiilor art. 2.506 alin. (4) C. civ., constituirea de garanții în folosul titularului dreptului a cărui acțiune este prescriptibilă este valabilă.

fideiusiunii este condiționată de cunoașterea, de către fideiutor, a caracterului natural al obligației principale¹.

Când creditorul pierde remediile după încheierea contractului de fideiusiune, valorificând dispozițiile art. 2.315 C. civ., doctrina² apreciază că se poate pune problema limitării răspunderii fideiutorului, care este liberat în limita sumei pe care nu ar putea să o recupereze de la debitor.

2. Excepția subrogației

Fapta creditorului care reduce șansele fideiutorului de a recupera, prin subrogație, de la debitor ce a plătit direct creditorului este considerată un mod direct de stingere, specific numai fideiusiunii. De fapt, stingerea garanției personale ar putea fi totală numai dacă au fost pierdute toate remediile legale de recuperare a creanței, în celelalte situații fiind vorba despre o stingere parțială³.

O parte a doctrinei reliefează ideea că, spre deosebire de vechea reglementare (art. 1682 C. civ. 1864), pentru liberarea fideiutorului prin fapta creditorului, „nu este necesar ca acesta din urmă să piardă un drept, o garanție sau o altă acțiune pe care o are împotriva debitorului principal, ci este suficient ca prin fapta creditorului să se reducă șansele fideiutorului de a recupera de la debitor sumele pe care i le va plăti creditorului”⁴.

În conformitate cu dispozițiile art. 2303 C. civ., acest mod specific de stingere a obligației de fideiusiune nu va produce efecte de drept și nu va putea fi invocat din oficiu de instanța de judecată, ci numai de către persoana interesată. Fideiutorul se va putea apăra invocând direct „beneficiul excepției subrogației” sau așa-numita „excepție de liberare”⁵, în cadrul procesului pornit împotriva sa de către creditor.

¹ „Per a contrario, asumarea obligației de garantare de către fideiutorul care nu știa că acțiunea creditorului este prescrisă este anulabilă pentru eroare sau, dacă acest lucru i-a fost ascuns prin manopere dolosive, pentru dol”, Irimia, C., *op. cit.*, p. 2619.

² Rizoiu, R., *op. cit.*, p. 205; Irimia, C., *loc. cit.*, p. 2638.

Codul civil anterior reglementa (art. 1682 C.civ. 1864) „tradiționala *cedendarum actionum*, cauză specifică de încetare directă a fideiusiunii. Aceasta pune capăt integral fideiusiunii, dacă garantul nu mai putea beneficia de aceleași acțiuni și posibilități juridice pe care creditorul le-ar fi avut *illo tempore* în contra debitorului principal” - Vasilescu, P. (2017). *Drept civil. Obligații*, ed. a 2-a revizuită, București: Ed. Hamangiu, p. 141.

³ Dogaru, I.; Drăghici, P., (2019). *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. a 3-a, București: C. H. Beck, p. 748.

⁴ Boroi, G. & Ilie, A. (2012). *Comentariile Codului civil. Garanțiile personale. Privilegiile și garanțiile reale*, București: Hamangiu, p. 38; Boroi, G.; Angheliescu, C.A.; Nicolae, I. (2020). *Fișe de drept civil*, ed. a 5-a revizuită și adăugită, București: Hamangiu, p. 170.

⁵ Veress, E., *op. cit.*, p. 221.

3. Condițiile invocării excepției subrogației

Considerat o apărare de fond¹, prin care fideiusorul urmărește admiterea în parte sau respingerea cererii formulate de creditor împotriva sa, beneficiul excepției subrogației poate fi invocat oricând². Apărările de fond pot fi puse în discuție în tot cursul procesului, chiar dacă nu au fost arătate expres în întâmpinare. Pârâtul este obligat să arate prin întâmpinare cum dorește să se apere și să indice dovezile pe care le invocă. Conform dispozițiilor art. 208 alin. (2) C.proc.civ., nedeplinirea întâmpinării în termenul prevăzut de lege atrage decăderea pârâtului din dreptul de a mai propune probe și de a invoca excepții, în afara celor de ordine publică, dacă legea nu prevede altfel. Așadar, doar pentru neindicarea dovezilor și a excepțiilor procesuale este prevăzută o sancțiune, în timp ce pentru nedeplinirea întregii „strategii de apărare” nu există nicio sancțiune. Pârâtul poate, prin urmare, să păstreze anumite „apărări de fond” și să le dezvăluie doar cu ocazia acordării cuvântului în fond, fără a fi ținut să le invoce într-un anumit termen³.

Mai mult, doctrina⁴ reține că apărările de fond, în măsura în care nu constituie o cerere nouă, pot fi propuse și direct în apel, întrucât nu sunt altceva decât argumente noi, de fapt și de drept, aduse în sprijinul tezei de apărare invocate în prima instanță. Având în vedere efectul devolutiv, în apel sunt permise motivele noi, neanalizate de prima instanță, cu condiția de a fi indicate prin motivarea cererii de apel sau prin întâmpinare.

Două sunt condițiile pe care le identificăm ca fiind necesare pentru a invoca beneficiul excepției subrogației⁵:

- a) dovada unei situații de natură să reducă șansele fideiusorului de a recupera, prin subrogație, de la debitor sumele pe care le va plăti creditorului;
- b) dovada legăturii de cauzalitate dintre fapta creditorului și reducerea șanselor fideiusorului.

¹ Apărările de fond constituie mijloacele prin care pârâtul înțelege să își apere interesele sale prin cele mai diverse metode: negând existența dreptului invocat de reclamant sau negând faptele alegate de reclamant. În acest sens, Suciu, A. (2019). *Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă*, ed. a IV-a, revizuită și adăugită, București: Universul Juridic, p. 33.

² Irimia, C. *Comentariu la art. 2297 C.civ., loc. cit.*, p. 2386.

³ Suciu, A., *op. cit.*, p. 33.

⁴ Tăbărcă, M. (2006). *Excepțiile procesuale în procesul civil*, București: Universul Juridic, p. 58.

⁵ Boroi, G.; Ilie, A., *op. cit.*, p. 39; Boroi, G.; Angheliescu, C.A.; Nicolae, I., *op. cit.*, p. 170. Într-o altă opinie, trebuie întrunite cumulativ următoarele trei condiții: „să existe o faptă (culpabilă) a creditorului; această faptă culpabilă să producă ca și efect imposibilitatea valorificării de către fideiusorul subrogat în drepturile creditorului, în tot sau în parte, a drepturilor și garanțiilor de care a beneficiat creditorul; să existe raport de cauzalitate între faptă și efect” - Veress, E., *op. cit.*, p. 220.

Reducerea șanselor trebuie să fie „efectivă și concretă”¹, fideiutorul nefiind liberat decât pentru partea din garanție pe care nu și-ar putea-o recupera prin efectul subrogației².

În acest sens, doctrina³ a exemplificat cu posibile moduri de manifestare a faptei creditorului:

- ridicarea ipotecii;
- pierderea unui drept de retenție;
- cesiunea rangului unei ipoteci;
- renunțarea la unul dintre fideiutori în cazul pluralității de fideiutori;
- neîndeplinirea formalităților de publicitate a garanțiilor, având drept consecință pierderea rangului sau a opozabilității garanției față de terțul subdobânditor;
- nepromovarea unei acțiuni oblice sau subrogatorii etc.

Omiterea sau întârzierea creditorului de a acționa împotriva debitorului, care între timp devine insolubil, nu atrage sancționarea lui, conform literaturii de specialitate⁴, și nu este de natură a libera fideiutorul, deoarece el avea posibilitatea regresului anticipat.

Regula este că fideiutorul are drept de regres împotriva debitorului după efectuarea plății. În mod excepțional, legea recunoaște regresul anticipat al fideiutorului (înainte de efectuarea plății) numai dacă și-a asumat obligația de garanție cu acordul debitorului (tacit sau expres), în următoarele situații (art. 2.312 C. civ.)⁵:

- când fideiutorul este urmărit în justiție pentru plată (indiferent dacă debitorul este insolubil sau nu);
- când debitorul este insolubil (indiferent dacă fideiutorul este urmărit în justiție sau nu);
- când debitorul s-a obligat a-l libera de garanție într-un anumit termen care a expirat;
- când datoria a ajuns la termen, chiar dacă creditorul, fără consimțământul fideiutorului, i-a acordat debitorului un nou termen de plată;
- când, din cauza pierderilor suferite de debitor ori a unei culpe a acestuia, fideiutorul suportă riscuri semnificativ mai mari decât în momentul în care s-a obligat (fideiutorul va avea un drept de regres, chiar dacă debitorul nu a devenit insolubil din cauza pierderilor sau a unei culpe a acestuia).

¹ „Cauza de stingere a fideiusiunii nu operează dacă garanția ar fi fost în orice caz ineficace, cum ar fi o ipotecă în rang inferior, primată de o ipotecă ce epuiza întreg activul”, Veress, E., *op. cit.*, p. 217.

² „(...) în cazul reducerii patrimoniului debitorului principal prin fapta creditorului, fideiusiunea va înceta doar în situația în care se va ajunge la o stare de insolabilitate”, Boroi, G. & Ilie, A. *op. cit.*, p. 39; Boroi, G.; Angheliescu, C.A.; Nicolae, I.; *op. cit.*, p. 170.

³ Boroi, G.; A. Ilie, *op. cit.*, p. 39; Boroi, G.; Angheliescu, I.; Nicolae, C.A., *op. cit.*, p. 170.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Pentru analiza deosebirilor dintre regresul anticipat și instituția decăderii din beneficiul termenului, a se vedea Boroi, G.; Angheliescu, C.A.; Nicolae, I., *op. cit.*, p. 164.

Regresul anticipat se justifică prin faptul că, dacă nu acționează prompt, fideiutorul riscă să piardă posibilitatea de a valorifica în viitor dreptul său de regres¹, motiv pentru care în doctrină a fost calificat drept o acțiune preventivă², menită să preîntâmpine producerea unei pagube iminente.

Prin intermediul regresului anticipat, fideiutorul urmărește să obțină o garanție pentru creanța sa în regres împotriva debitorului sau consemnarea sumei datorate de către debitor³.

4. Efectele invocării excepției subrogației

Efectul invocării beneficiului excepției subrogației constă în stingerea obligației de fideiusiune, în limita sumei pe care fideiutorul nu ar mai putea să o recupereze de la debitor, ca urmare a faptei creditorului.

Această modalitate specifică de stingere a fideiusiunii a fost calificată în doctrină și ca o „iertare” a fideiutorului de obligația sa de plată, pentru că, prin fapta creditorului, subrogarea a devenit „nerentabilă” pentru el (dacă acesta ar plăti în locul debitorului, prin subrogarea în drepturile creditorului plătit, fideiutorul nu și-ar putea recupera suma plătită)⁴.

5. Renunțarea la beneficiul excepției subrogației

Conform dispozițiilor art. 2.303 C.civ., fideiutorul nu poate renunța anticipat la beneficiul excepției subrogației, pe care i-l dă plata creanței. Denumit și „beneficiul cesiunii acțiunilor (*cedendarum actionum*)”⁵, mecanismul se bazează pe ideea că prin plată, fideiutorul va dobândi toate acțiunile și accesoriile creanței plătite.

Cu toate acestea, în doctrină a fost exprimată opinia potrivit căreia „poate interveni renunțarea anticipată la beneficiul subrogației dacă această renunțare are la bază o intenție liberală din partea fideiutorului față de debitorul principal și renunțarea îmbracă forma solemnă a contractului de donație”⁶.

¹ Boroș, G.; Ilie, A., *op. cit.*, p. 29.

² Veress, E.; *op. cit.*, p. 187.

³ Pop, L.; Popa, I.-F.; Vidu, S.I. (2020). *Drept civil. Obligațiile*, ed. a II-a revizuită și adăugită, București: Universul Juridic, p. 618.

⁴ C. Irimia, *loc. cit.*, p. 2647.

⁵ P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 136.

⁶ E. Veress, *op. cit.*, p. 179.

6. Concluzii

Legiuitorului român, valorizând principiul echității¹, este preocupat și oferă protecție fideiutorului în raporturile sale cu debitorul principal, având în vedere regula: fideiutorul „face o faptă bună” și trebuie dezdăunat de către cel care a generat incidența mecanismului fideiusiunii (debitorul care nu și-a executat obligația)².

Atunci când fideiutorul stinge prin plată datoria debitorului principal, el ia locul creditorului și este cel care beneficiază de ansamblul măsurilor de protecție pe care legea le asigură creditului. De fapt, el își calculează propriul risc prin raportare la poziția juridică a creditorului față de debitorul principal („suma drepturilor de care dispune creditorul”)³.

Prin încheierea contractului de fideiusiune, creditorul „primește un confort sporit cu privire la creanța sa” în schimbul obligației de transfer al tuturor remediilor împotriva debitorului, în cazul în care fideiutorul este nevoit să plătească datoria debitorului principal⁴.

Neîndeplinirea acestei obligații, din culpă sau cu intenție, conduce la exonerarea fideiutorului de răspundere în limita valorii garanțiilor pierdute/ sumei pe care nu o mai poate recupera.

Împărtășim opinia potrivit căreia, trebuie avute în vedere numai garanțiile existente la data încheierii contractului de fideiusiune⁵. Prin raportare la acestea fideiutorul și-a manifestat voința și s-a angajat să plătească în locul debitorului. Fără echivoc, identificarea unor garanții suplimentare de către creditor, ulterior contractării, profită fideiutorului, însă pierderea acestor remedii neanticipate nu poate avea drept consecință stingerea obligației sale de plată.

¹ „Dacă aceste garanții se pierd, se pierde unul dintre elementele pe care fideiutorul a contat când a garantat creanța și, nemaexistând aceste siguranțe, este echitabil ca și cauțiunea să fie liberată”, Adam, A.R. (2017). *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, București: Ed. C.H. Beck, p. 525.

² R. Rizoiu, *op. cit.*, pp. 223-224.

³ „În jurisprudență s-a reținut că creditorul nu este în culpă decât dacă a lăsat să se piardă o garanție care exista în momentul încheierii contractului de fideiusiune. O garanție născută posterior nu a influențat formarea voinței fideiutorului pentru încheierea contractului, astfel că nu se impune sancționarea creditorului în această situație prin liberarea fideiutorului” - E. Veress, *op. cit.*, p. 216, 218.

⁴ R. Rizoiu, *op. cit.*, p. 224.

⁵ C. Irimia, *Comentariu la art. 2315 C.civ., loc. cit.*, p. 2647. Pentru o opinie diferită, a se vedea E. Veress, *op. cit.*, p. 220.

7. Bibliography

Adam, A.R. (2017). *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor/Civil law. General theory of obligations*, Bucharest: C.H. Beck.

Baias, Fl.A.; Chelaru, E.; Constantinovici, R.; Macovei, I. (coord.) (2021). *Noul Cod civil. Comentariu pe articole, ed. a 3-a/The new Civil Code. Commentary on articles*, 3rd Ed. Bucharest: C.H. Beck.

Boroi, G. & Ilie, A. (2012). *Comentariile Codului civil. Garanțiile personale. Privilegiile și garanțiile reale/The comments of the Civil Code. Personal guarantees. Privileges and Warranties*, Bucharest: Hamangiu.

Boroi, G.; Anghelescu, C.A.; Nicolae, I. (2020). *Fișe de drept civil/Civil law sheets*, 5th revised and added ed., Bucharest: Hamangiu.

Daghie, N. (2020). Aspecte teoretice și practice cu privire la natura juridică și felurile fideiusiunii/Theoretical and practical aspects regarding the legal nature and types of suretyship. *Dreptul/The Law* no. 9.

Daghie, N. (2021). Succinte considerații despre beneficiul de diviziune/ Brief Considerations on Dividend Benefit. *Pandectele Române/Romanian Pandects*, no. 4.

Daghie, N. (2022). Considerații teoretice referitoare la dreptul de regres al fideiusorului/Theoretical considerations regarding the surety's right of recourse, Study presented at the *International Conference History, Culture, Citizenship in European Union*, 14th Edition, Pitești University, 6 May.

Daghie, N. (2022). Succinte considerații pe marginea beneficiului de discuțiune/Brief considerations on the benefit of discussion. *Dreptul/The Law*, no. 2.

Dogaru, I.; Drăghici, P. (2019). *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor/Civil law. General theory of obligations*, 3rd Ed., Bucharest: C. H. Beck.

Pop, L.; Popa, I.-F.; Vidu, S.I. (2020). *Drept civil. Obligațiile*, ed. a II-a revizuită și adăugită/Civil law. Obligations, 2nd revised and added ed., Bucharest: Universul Juridic.

Rizoiu, R. (2020). *Curs de garanții civile/Civil guarantees course*. Bucharest: Hamangiu.

Suciu, A. (2019). *Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă/Procedural exceptions in the new Code of Civil Procedure*, 4th revised and added ed., Bucharest: Universul Juridic.

Tăbărcă, M. (2006). *Excepțiile procesuale în procesul civil/Procedural exceptions in civil proceedings*, Bucharest: Universul Juridic.

Vasilescu, P. (2017). *Drept civil. Obligații/Civil law. Obligations*, 2nd revised ed., Bucharest: Hamangiu.

Veress, E. (2015). *Contractul de fideiusiune/The trust contract*. Bucharest: C.H. Beck.